

Nr 31.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1942 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar.

Genom en den 17 april 1942 dagtecknad proposition, nr 222, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar.

Härigenom förordnas, att 2 och 5 §§ lagen den 20 juni 1918 angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 §.

Närmaste befattningen med de åtgärder, som avse att förekomma könssjukdomarnas utbredning, handhaves under hälsovårdsmyndighetens inseeende i stad, som ej tillhör förste provinsialläkares verksamhetsområde, av förste stadsläkaren och å annan ort av förste provinsialläkaren i länet.

I stad, som ej tillhör förste provinsialläkares verksamhetsområde, må, då det prövas erforderligt, av staden uppdragas åt särskild läkare att i förste stadsläkarens ställe handhava ifrågavarande befattning. Sådan läkare utses av hälsovårdsnämnden, som jämväl utfärdar instruktion för honom och övar inseeende över hans tjänsteverksamhet.

Läkare, som — — — lag sundhetsinspektör.

Med hälsovårdsmyndighet avses enligt denna lag i stad, som ej tillhör förste provinsialläkares verksamhetsområde, hälsovårdsnämnden och å annan ort Konungens befallningshavande i länet.

5 §.

Kostnadsfri undersökning — — — och behandling.

I stad — — — medgiva befrielse.

¹ Senaste lydelse av 5 § se SFS 1922: 266.

På begäran — — — finnes villig.

Föreligger för — — — ifrågavarande verksamhet.

Har, enligt — — — nödiga föreskrifter.

Föreståndare för i andra stycket omförmäld poliklinik skall, där ej medicinalstyrelsen medger undantag, hava erhållit särskild utbildning i fråga om könssjukdomar. Annan vid sådan poliklinik anställd läkare, till vilken arvode utgår av statsmedel, ävensom särskilt förordnad läkare, som avses i tredje eller fjärde stycket, skall, där det kan ske, hava erhållit utbildning som nyss sagts.

Skall vid poliklinik, som avses i andra stycket, förordnas läkare, till vilken arvode utgår av statsmedel, skall kungörelse därom av hälsovårdsnämnden införas i allmänna tidningarna med tillkännagivande, att ansökning till befattningen skall ingivas före klockan tolv å tjugonde dagen efter den, då kungörelsen infördes i allmänna tidningarna. I Stockholm och Göteborg utses sådan läkare av staden. I övriga städer skall ansökning ställas till medicinalstyrelsen men ingivas till hälsovårdsnämnden, som har att på förslag till befattningen uppsätta tre behöriga sökande med förord för en av dem. Medicinalstyrelsen utser därefter en av de sålunda föreslagna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1942.

Utan hinder av vad i 5 § sjätte stycket stadgas skall läkare, som vid nämnda tidpunkt är föreståndare för poliklinik, äga kvarstå i sin tjänst även om han icke uppfyller det i berörda stycke stadgade utbildningsvillkoret.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för lagförslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Föreskrifter rörande uppdraget att vara sundhetsinspektör.

Gällande bestämmelser.

Enligt 2 § *lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar* handhaves den närmaste befattningen med de åtgärder, som avse att förekomma sådan utbredning, i stad, där stadsläkare finnes, av denne eller om flera sådana äro antagna av den främste bland dem och å annan ort av förste provinsialläkaren i länet. Läkare, som här avses, benämnas sundhetsinspektör. I den mån förste provinsialläkare är sundhetsinspektör utgår intet särskilt arvode för ifrågavarande göromål. Där-
emot äger vederbörande stadsläkare för tjänstgöring såsom sundhetsinspektör enligt *kungörelsen den 30 juni 1922 (nr 412) angående statsbidrag till bestridande av arvoden åt stadsläkare, vilka tjänstgöra såsom sundhetsinspektörer* [ändrad genom *kungörelsen den 19 maj 1933 (nr 240)*] uppbära viss ersättning.

Besparingsberedningens förslag.

I en den 28 juni 1941 överlämnad promemoria har besparingsberedningen anfört:

För bestridande av förutnämnda arvoden till stadsläkare i egenskap av sundhetsinspektörer äger stad utbekomma statsbidrag med angivna ersättningsbelopp. Statsbidragens sammanlagda belopp har enligt medicinalstyrelsens räkenskaper utgjort för

budgetåret 1938/39	kronor 33,952: 08,
» 1939/40	» 31,356: 25,
tiden $1/7$ — $31/12$ 1940	» 17,768: 75.

De uppgifter, som åvila stadsläkarna i egenskap av sundhetsinspektörer i de mindre och medelstora städerna, torde med hänsyn till könssjukdomarnas minskade utbredning numera icke vara mer omfattande, än att uppgifterna utan nämnvärd olägenhet kunna överflyttas på förste provinsialläkaren i länet. Vid bedömande av var gränsen härvid bör dragas, har beredningen övervägt, huruvida icke stadsläkaren i stad med exempelvis mer än 40,000 invånare fortfarande skulle vara sundhetsinspektör. Emellertid har beredningen stannat vid att föreslå gränsdragningen vid städer, som ej deltaga i landsting. Dessa städer ligga helt utanför förste provinsialläkarens verksamhetsområde, varför någon överflyttning av stadsläkarens uppgifter såsom sundhetsinspektör över huvud taget icke är möjlig att här genomföra. Ur vårdsynpunkt innebär förslaget, att uppsparandet av smittkällan respektive smittkällans inställelse för behandling kan komma att fördröjas en eller annan dag, beroende på vissa föreskrifter i 11 och 14 §§ i oformälda lag. Dessa nackdelar torde dock ej vara av den storleksordning att förslaget på grund därav icke bör genomföras.

Ersättning åt sundhetsinspektörerna i de fyra städer, som ej deltaga i landsting, utgår för närvarande med tillhoppa ($4 \times 1,300 =$) 5,200 kronor. Kostnadsbesparingen kan därför beräknas röra sig omkring 30,000 kronor.

Remissyttranden.

Yttrande över besparingsberedningens förslag har inhämtats från medicinalstyrelsen, som i sin tur anmodat *förste provinsialläkarna* att yttra sig över förslaget. För innehållet i yttrandena redogöres å sid. 5—6 i propositionen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har anfört följande:

»Besparingsberedningens av medicinalstyrelsen tillstyrkta förslag innebär, att i alla städer med undantag av de fyra största — Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping — vilka ligga helt utanför förste provinsialläkarnas verksamhetsområden, uppgiften att vara sundhetsinspektör skall överflyttas från vederbörande stadsläkare till förste provinsialläkaren i länet. Sedan Kungl Maj:t numera beslutat, att från och med den 1 juli 1942 även Hälsingborg skall utgöra ett eget hälsovårdsdistrikt, uppgår antalet städer, som ej tillhöra förste provinsialläkarens verksamhetsområde, till fem. Den beräknade besparingen kommer alltså icke att bliva fullt så stor som besparingsberedningen antagit. — Beredningens förslag är visserligen förbundet med olägenhet så till vida, att uppsparandet av smittkällor och dessas inställande för läkarbehandling kan komma att något fördröjas. Jag anser dock, att med hänsyn till det statsfinansiella läget tillräckligt starka skäl föreligga

för ett genomförande av förslaget. Bestämmelser i ämnet torde böra införas i 2 § av 1918 års lag. Särskild ersättning till förste provinsialläkarna för det i viss mån ökade arbete, som vid ett genomförande av förslaget åsamkas dem, synes icke böra utgå.»

Vissa i könssjuklagen omförmälda läkares kvalifikationer; ordningen för deras tillsättande.

Gällande bestämmelser.

1918 års lag innehåller i 3 § föreskrift därom, att var och en, som är angripen av könssjukdom, är pliktig att underkasta sig erforderlig läkarbehandling samt att ställa sig till efterrättelse föreskrift, som av läkare meddelas angående sjukdomens behandling eller till förekommande av smittans spridning. Befarar någon sig vara angripen av könssjukdom, är han enligt 4 § berättigad att utan avgift bliva i sådant avseende undersökt, om han inställer sig hos läkare, som avses i 5 §. Den, som finnes behäftad med könssjukdom, men ej är i behov av sjukhusvård, äger ock rätt att utan avgift erhålla behandling av sådan läkare, så framt det kan ske hos läkaren. Erfordras enligt lagen intyg angående undersökningen eller behandlingen, skall sådant intyg utan avgift utlämnas till vederbörande av läkare, som avses i 5 §.

I 5 § första stycket stadgas, att kostnadsfri undersökning och behandling, varom sägs i 4 §, verkställas — med vissa senare i 5 § angivna undantag — av provinsialläkare, extra provinsialläkare, stadsläkare, köpingsläkare och municipalläkare. Finnas i stad flera än en stadsläkare, skall endast den av dem, som hälsovårdsnämnden utser därtill, utföra dylik undersökning och behandling. — I stad, som har ett invånarantal av tjugutusen eller därutöver, verkställas undersökning och behandling å nödigt antal polikliniker (5 § andra stycket). — Enligt 5 § tredje stycket äger hälsovårdsmyndigheten, där det prövas lämpligt, på begäran av tjänsteläkare, varom sägs i första stycket, befria tjänsteläkaren från skyldighet att verkställa undersökning och behandling samt i hans ställe förordna annan läkare, som finnes villig därtill. Med hälsovårdsmyndighet avses enligt 2 § i stad, där stadsläkare finnes, hälsovårdsnämnden och å annan ort Konungens befallningshavande i länet. — Föreligger för stad, där poliklinik ej är inrättad, behov av flera än en läkare för utförande av undersökning och behandling, varom här är fråga, eller förefinnes, i annat fall än i 7 § avses, dylikt behov för viss ort å landet, har vederbörande hälsovårdsmyndighet att göra anmälan därom hos medicinalstyrelsen med bifogande av förslag å för uppdraget villiga läkare, däribland, såvitt lämpligen kan ske, minst en kvinnlig, varefter medicinalstyrelsen, där sådant finnes påkallat, utser särskild läkare att jämte vederbörande tjänsteläkare eller annan i hans ställe förordnad läkare utöva ifrågavarande verksamhet (5 § fjärde stycket). — Jämlikt 5 § sjätte stycket skall särskilt förordnad läkare, som avses i tredje eller fjärde stycket, ävensom föreståndare för i andra stycket omförmäld poliklinik, där så kan ske, hava erhållit särskild utbildning i fråga om könssjukdomar.

Kan på sannolika skäl antagas, att könssjukdom vunnit utbredning bland befolkningen å sådan ort på landet, som är belägen på längre avstånd från vederbörande provinsial- eller extra provinsialläkares bostad, äger länsstyrelsen enligt 7 § förordna nämnde läkare eller annan läkare, som kan finnas villig därtill, att besöka orten för att tillhandagå befolkningen med undersökning och behandling, varom sägs i 4 §.

Framställning av medicinalstyrelsen om lagändring.

Medicinalstyrelsen har föreslagit, att 5 § sista stycket i 1918 års lag måtte givas följande ändrade lydelse:

Särskilt förordnad läkare, som avses i tredje eller fjärde stycket, ävensom läkare vid i andra stycket omförmäld poliklinik och till vilken arvode av statsmedel utgår, skall hava erhållit särskild utbildning i fråga om könssjukdomar.

Skall i stad vid poliklinik förordnas läkare, till vilken arvode utgår av statsmedel, har hälsovårdsnämnden att ofördröjligen göra anmälan därom till medicinalstyrelsen.

Sedan sådan anmälan inkommit, skall medicinalstyrelsen genom kungörelse, som införes en gång i allmänna tidningarna, tillkännagiva att ansökning till förordnandet skall, ställd till medicinalstyrelsen, ingivas till hälsovårdsnämnden i staden före klockan 12 å tjugonde dagen efter den, då kungörelsen infördes i allmänna tidningarna.

Stadsfullmäktige hava därefter att på förslag till förordnandet uppsätta tre behöriga sökande med rätt för fullmäktige att för en av dem avgiva förord till förordnandet, varpå hälsovårdsnämnden har att insända samtliga handlingar i ärendet till medicinalstyrelsen ävensom tillkännagiva huru och när kungörelse av förslaget skett. Sedan omförmälda handlingar inkommit till medicinalstyrelsen, har styrelsen att efter prövning av de föreslagnas kompetens företaga tillsättningsfrågan till avgörande.

Medicinalstyrelsens motivering till förslaget är återgiven å sid. 8—9 i propositionen.

Yttranden över medicinalstyrelsens framställning.

Yttranden över medicinalstyrelsens framställning hava avgivits av överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Skaraborgs län, svenska stadsförbundet och Sveriges läkarförbund. Vid överståthållarämbetets yttrande har fogats yttrande av Stockholms stads sjukhusdirektion samt vid yttrandena av länsstyrelserna yttranden av förste provinsialläkare ävensom stadsfullmäktige och hälsovårdsnämnder i vissa städer samt av sjukhusdirektionen och kanslichefen i Göteborgs stad.

Redogörelse för innehållet i yttrandena återfinnes å sid. 10—13 i propositionen.

Föredragande departementschefen har anfört följande:

»I och för sig är det naturligtvis önskvärt, att de läkare, som hava hand om vården av könssjuka, äga särskild utbildning i fråga om könssjukdomar. Antalet läkare med sådan utbildning är emellertid begrän-

sat, ehuru väl detsamma, såsom medicinalstyrelsen framhållit, nu är avsevärt större än vid tillkomsten av 1918 års lag. Då vidare praktiken på ifrågavarande sjukvårdsområde mångenstädes är så ringa, att vården av köns sjuka kan handhavas endast såsom bisyssla, synas tillräckliga skäl icke föreligga att godtaga medicinalstyrelsens förslag, enligt vilket såväl särskilt förordnade läkare, vilka avses i 5 § tredje och fjärde styckena av 1918 års lag, som föreståndare för poliklinik och där anställd annan läkare, vilken erhåller arvode av statsmedel, utan undantag skola hava erhållit särskild utbildning i fråga om könssjukdomar. Enligt min mening bör man för närvarande ej gå längre än att föreskriva, att föreståndare för poliklinik skall, där ej medicinalstyrelsen för särskilt fall finner anledning till undantag, hava erhållit sådan utbildning, under det att beträffande övriga läkare, om vilka nyss talats, bör stadgas, att de lämpligen böra men dock ej nödvändigt skola äga ifrågavarande utbildning. Bestämmelser i ämnet synas böra införas i sjätte stycket av 5 §. I en övergångsbestämmelse torde emellertid böra föreskrivas, att läkare, som vid lagändringens ikraftträdande redan är föreståndare för poliklinik, får kvarstå i sin tjänst även om han icke uppfyller det nyss omförmälda villkoret.

Beträffande läkare, som avses i 5 § tredje och fjärde styckena, har medicinalstyrelsen icke föreslagit någon ändring rörande tillsättningsrätten eller tillsättningsförfarandet. Då innebörden av begreppet hälsovårdsmyndighet ändrats genom de förut föreslagna jämkningarna av 2 §, skulle, om man önskade undvika saklig ändring av 5 § tredje—femte styckena, i dessa stycken böra vidtagas vissa ändringar av formell natur. Jag finner emellertid skäl tala för att de befogenheter, om vilka i nämnda stycken är fråga, böra tillkomma hälsovårdsmyndigheten med detta begrepps i 2 § angivna nya innebörd och anser mig därför icke böra föreslå ändring av berörda stycken i 5 §. Vad angår de vid poliklinikerna anställda läkarna — såväl föreståndare som övriga läkare — synes i enlighet med förslagen i lagen böra intagas en uttrycklig föreskrift, att kungörelse om ledig tjänst skall införas i allmänna tidningarna. Kungörelse synes böra utfärdas av hälsovårdsnämnden. I fråga om Stockholm och Göteborg finner jag icke skäl att därutöver föreslå ändring rörande tillsättningsrätten eller tillsättningsförfarandet. I nämnda två städer kunna poliklinikläkartjänsterna, även om utnämningrätten får vara kvar hos städerna själva, väntas komma att besättas med fullt kompetenta krafter, och dessa städer torde hava så stora utgifter för köns sjuka från andra orter, att de kostnader, som av statsmedel utgivas för vård av städernas egna köns sjuka, icke i och för sig böra föranleda, att rätten att tillsätta poliklinikläkare överföres på statlig myndighet. I fråga om andra städer däremot anser jag, liksom medicinalstyrelsen, att staten skäligen bör erhålla avgörande inflytande på valet av läkare vid poliklinikerna. Rätten att tillsätta sådana läkare torde där böra tillkomma medicinalstyrelsen. Upprättande av förslag å ledig tjänst synes böra uppdragas åt kommunen. Stadsfullmäktige torde icke lämpligen böra belastas vare sig med att upprätta förslag eller med att avgiva förord, utan dessa

uppgifter böra ankomma på hälsovårdsnämnden. Bestämmelser i ämnet hava upptagits i ett nytt sista stycke i 5 §.»

Genom förevarande proposition framlägges bland annat förslag till ändring av 5 § lagen angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar. Ändringen innebär bland annat, att föreståndare för poliklinik för vård av könssjuka i regel skall hava erhållit särskild utbildning i fråga om dylika sjukdomar.

Utskottet.

Utskottet delar föredragande departementschefens uppfattning, att sådan föreståndare, varom här är fråga, bör äga särskild utbildning. Fall kunna emellertid förekomma då undantag skäligen bör kunna ske från denna regel, t. ex. då tjänsten som föreståndare icke sökes av någon specialutbildad läkare. För hithörande fall har även enligt förslaget medgivits rätt för medicinalstyrelsen att bortse från kravet på särskild utbildning. Utskottet, som finner förslaget på denna punkt medgiva en efter förhållandena betingad anpassning, har icke något att erinra mot detsamma. Därvid förutsätter utskottet, att de nya bestämmelserna om poliklinikföreståndares kompetens tillämpas på sådant sätt, att ökade kostnader för det allmänna i regel icke behöva ifrågakomma.

På grund härav och då ej heller de genom propositionen framlagda förslagen i övrigt givit anledning till erinran från utskottets sida, får utskottet hemställa,

att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen.

Stockholm den 12 maj 1942.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman*, *Tamm*, *Löfvander*, *Forslund*, *Wistrand*, *Olof Carlsson*, *Sten* och *Nüslund*;

från andra kammaren: herr *Hage*, fröken *Andersson*, herrar *Hallagård**, *Hermanson**, fru *Johansson*, herrar *Larsson* i Östersund, *Barnekow** och fröken *Rosén**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.